

Motion till riksdagen 2005/06:Ub533

av **Torsten Lindström m.fl. (kd)**

Vuxnas lärande

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om vuxnas rätt till utbildning på motsvarande gymnasienivå.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om funktionshinderades möjligheter till vuxenutbildning.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om en stabil infrastruktur för vuxenutbildning.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att tillsätta en parlamentarisk utredning för vuxenutbildning.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om validering.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att lägga ned Valideringsdelegationen och föra uppgifterna till Centrum för Flexibelt Lärande.

2 Inledning

För Kristdemokraterna är lärande något djupt mänskligt. Det är positivt att människor har möjlighet att lära i olika faser av livet. Det kunskaps- och informationssamhälle som vi lever i präglas av en ständigt pågående förändring och utveckling. Dagligen möter vi ny information och ny kunskap som vi på olika sätt får reflektera över. Detta kunskaps- och informationsflöde ställer nya krav på oss som medborgare. Vi måste lära oss att hantera all den information som vi möter och vi måste vara öppna för förändring. Kunskap och utbildning har därför fått en helt ny betydelse. För de flesta människor räcker det inte längre med utbildning i ungdomsåren, utan utbildning och kompetens måste förnyas genom hela livet. Vuxenutbildning kräver en mängd olika utbildningsformer. En politik för vuxenutbildning måste utformas med mångfald som utgångspunkt där varje del får fylla sin funktion och komplettera andra.

Fel! Okänt namn på

3 Tryggheten i värdegrunden

Vårt samhälle bygger på en värdegrund som har sina rötter i kristen tradition och västerländsk humanism. En gemensam värdegrund gör att ett mångfasetterat samhälle i ständig förändring ändå håller samman och ger förutsättningar för en god utveckling. Skolans värdegrund finns formulerad i de av riksdagen antagna läroplanerna för grundskolan och de frivilliga skolformerna. I vår tradition är det de värden som förvaltats av den kristna etiken och västerländska humanismen: människans unika och lika värde, människolivets okränkbarhet och individens frihet är grundpelarna i denna etik som också ska ligga till grund för skolans verksamhet. Till statens särskilda uppgifter på utbildningsområdet hör att ombesörja att den gemensamma värdegrund som samhället bygger på aktualiseras och förankras. Den bör klargöras och praktiskt tillämpas i alla verksamheter, inklusive vuxenutbildningen.

4 Gymnasieutbildning för alla

Det livslånga lärandet i det nya kunskapssamhället ställer nya krav. Inte minst gäller det rätten och möjligheten att studera vad, var, när och i vilken takt man vill. Avstånd kan utgöra ett hinder för att skaffa sig utbildning på grund av att man på olika sätt har åtaganden som man inte kan eller vill undandra sig. Därför är det viktigt att studier finns tillgängligt oberoende av var man bor. Vuxenutbildningen består av en mängd olika utbildningsformer. En politik för vuxenutbildning måste utformas med denna mångfald som utgångspunkt där varje del får fylla sin funktion och komplettera varandra.

Idag har alla vuxna som saknar utbildning motsvarande grundskolenivå laglig rätt att komplettera sin utbildning i vuxen ålder. Det är en mycket viktig lagstiftning, men långt ifrån tillräcklig. I likhet med den så kallade Kunskapslyftskommittén anser vi att alla medborgare bör få rätt till minst gymnasieutbildning. Gymnasieutbildningen faller idag inte under skolplikten men att ha en gymnasieutbildning är en självklarhet och nödvändighet inom de flesta yrken idag. Vi anser därför att rätten till utbildning för vuxna bör utsträckas och gälla inte bara grundläggande utbildning utan även utbildning motsvarande gymnasienivå. Att ge alla vuxna rätt till utbildning på gymnasienivå är av stor betydelse för den enskilde men också för samhället. Om en ökad andel av befolkningen uppnår gymnasiekompetens blir också antalet personer som kan fortsätta till högskolan större.

4.1 Funktionshindrade

Det finns uppenbara problem för studerande med olika typ av funktionshinder att få en utbildningssituation som är anpassad efter deras behov. Det gäller personligt stöd i form av stödundervisning, assistans eller tolktjänst för döva och förflyttning till och från utbildningslokalerna. Dessa problem måste lösas.

Människor med funktionshinder av olika slag ska ha likvärdiga möjligheter och samma rätt till en högkvalitativ utbildning som övriga medborgare. Kristdemokraterna anser att enskilda individers behov alltid ska tillgodoses utifrån vars och ens förutsättningar.

4.2 Sär vux – en del av särskolan

Allas lika rätt till utbildning är en av regeringens viktigaste utgångspunkter när det gäller vuxenutbildningen. Regeringen har tidigare slagit fast att kommunal vuxenutbildning har varit och även fortsättningsvis ska vara ett alternativ för alla vuxna. Trots detta förverkligar inte regeringen dessa ambitioner. Rätten till utbildning gäller nämligen inte alla. Vuxna med en utvecklingsstörning eller som av andra skäl har gått i särskola som barn har inte samma rätt till grundläggande utbildning som andra vuxna. Detta vill Kristdemokraterna ändra på. Även särskolelever som vill och kan ska ha rätt till vuxenutbildning. Vi utvecklar våra tankar i vår motion om elever med behov av särskilt stöd.

5 Strategi och struktur för vuxenutbildning

Att alla har goda förutsättningar och en god tillgång till utbildning är en grundförutsättning för ett livslångt lärande. Basen i en infrastruktur för utbildning är en god ungdomsskola. Det är därför ett problem att så många av vuxenutbildningens elever kommer direkt från gymnasieskolan för att göra en konkurrenskomplettering inför högskolestudierna. Vuxenutbildningen räcker då inte till för dem som är den egentliga målgruppen. Vuxenutbildningen får inte och kan aldrig bli en ersättning för uppgifter som ungdomsskolan inte lyckats lösa, och Kristdemokraterna har därför motsatt sig möjligheten till konkurrenskomplettering. Kristdemokraterna har istället verkat för en mångfald av antagningsmetoder till den högre utbildningen.

Målet för utbildningspolitiken, ”att Sverige skall vara en ledande kunskapsnation som präglas av utbildning av hög kvalitet och livslångt lärande för tillväxt och rättvisa” slogs fast i riksdagen hösten 2000. De senaste fem åren har inneburit en rad olika kortlivade stödformer för vuxenutbildning, nu senast rekryteringsbidraget.

Kristdemokraterna är mycket kritiska till att regeringen gör tillfälliga satsningar på vuxenutbildning snarare än att bygga upp beständiga och hållbara strukturer. Nu behövs strukturella förbättringar utifrån en genomtänkt strategi. Vi menar att utbildningen måste byggas utifrån människors behov. Behovet av kunskap ställer nya krav på samhället som utbildningsanordnare. Samhället måste kunna erbjuda utbildning inom nya områden, på nya platser och vid nya tider. För att uppfylla detta krav krävs en infrastruktur för utbildning i hela landet. Flexibilitet och individanpassning är viktigare än någonsin tidigare. En infrastruktur för utbildning av vuxna ska inrymma alla typer av for-

Fel! Okänt namn på

mell utbildning från studiecirklar och arbetsmarknadsutbildningar till högskolekurser och kvalificerad yrkesutbildning i yrkeshögskola. Regeringen har via Utbildningsdepartementet presenterat en promemoria med förslag till vuxenutbildningslag (Ds 2005:33). Detta är en i raden av departementspromemorior utan ett helhetsgrepp om vuxnas lärande. För att utarbeta en strategi för vuxenutbildning anser Kristdemokraterna att en parlamentarisk utredning för vuxenutbildning bör tillsättas.

6 Validering

Validering används för att kartlägga en persons kunskaper oavsett hur och var dessa har förvärvats. Genom validering kan innehållet i en utbildning anpassas efter den enskildes förkunskaper. Därmed kan studietiden förkortas. Validering kan användas för att finna rätt utbildningsnivå och göra det möjligt att gå in på en högre nivå utan att man har de formella betygen. Validering kan även användas för att underlätta möjligheten till arbete. Många har värdefulla kunskaper förvärvade genom lång arbetslivserfarenhet, eller genom utbildning i ett annat land. Dessa kunskaper kan genom validering tas tillvara och användas vid rekryteringen till en tjänst.

Att kunna validera kunskaper från såväl formellt som informellt lärande är avgörande för en framgångsrik vuxenutbildning. Kristdemokraterna har därför länge drivit frågan om att utveckla ett väl fungerande system för validering. Det är av stor betydelse, såväl för personer med låg formell utbildning och en hög grad av erfarenhetsbaserad kunskap som för personer som har genomgått utbildning i otraditionella former, här hemma eller utomlands.

I budgetproposition 2003/04:1 gjorde Socialdemokraterna bedömningen att en särskild delegation för att främja utvecklingen av legitimitet, kvalitet och metoder för validering utanför högskoleområdet borde inrättas under en fyraårsperiod. Valideringsdelegationens övergripande mål är att initiera, organisera och genomföra utvecklings- och spridningsinsatser i syfte att höja kvaliteten, stärka legitimiteten och öka likvärdigheten avseende validering av vuxnas kompetens och kunskaper.

Eftersom Valideringsdelegationen rent lokalmässigt är inhytt hos Centrum för flexibelt lärande (CFL) avdelning i Norrköping, så hade Valideringsdelegationens utformning varit lämpligare som en avdelning inom CFL. Valideringsdelegationen verkar också ha haft svårigheter att åstadkomma konkreta åtgärder trots att delegationen funnits i snart ett år. Utfallet för 2004 visar också att knappt hälften av medlen använts: cirka 7 miljoner är outnyttjade anslag. Mot bakgrund av Valideringsdelegationens svagheter anser Kristdemokraterna att Valideringsdelegationen ska inlemmas i CFL för att skapa större möjlighet till effektivitet och samordning.

6.1 Ny myndighetsstruktur

Socialdemokraternas strategi, att tillsätta en myndighet för att visa särskilt stöd till prioriterade områden, har punkterats. Aktörerna inom dessa områden lyfter allt oftare fram de speciella förutsättningar och problem som har sin grund i att ett stort antal myndigheter på nationell nivå är involverade. En myndighetsstruktur som uppfattas som otydlig riskerar att inverka negativt på verksamhetens kvalitet. Möjlig samordning mellan insatser såväl centralt som lokalt riskerar att gå förlorad. I budgetpropositionen aviseras en utredning med sikte på att införa en ny sektorsmyndighet för vuxnas lärande under hösten 2007. En samlande myndighet är ett steg i rätt riktning. Vi ser dock inte behov av någon ny separat myndighet för vuxnas lärande utan anser i första hand att ansvaret flyttas till redan befintliga myndigheter.

7 Distansutbildning

Kunskapsrådet ställer nya krav på utbildning och utbildningsanordnare. Kraven kommer att växa från vuxenutbildningsstudenterna på att kunna studera vad, var, när och i den takt man kan och vill. Avstånd utgör ofta ett hinder för att skaffa sig utbildning. Om så är, måste utbildningen komma närmare studenterna eller ansträngningar göras för att kompensera det hinder avståndet utgör.

En viktig insats för utbildning på distans görs vid de kommunala lärcentren. Lärcenter är lokala center för högre utbildning och kompetensutveckling med syfte att tillgodose näringslivets, offentliga organisationers och invånarnas behov av utbildning och kompetensutveckling för att stärka och utveckla kommunens och regionens konkurrenskraft. Genom distansstudier och tillgång till lärcenter, som år 2003 fanns i 241 kommuner, har det blivit lättare att arbeta och studera samtidigt. Denna verksamhet borde utökas för att göra vuxenutbildning tillgänglig för fler. Vi utvecklar våra tankar om detta i en särskild motion om universitet och högskola.

8 Yrkeshögskola

Besluten att föra in praktisk kunskap i högskolesystemet togs under borgerliga regeringar genom högskolereformerna 1977 och 1993. Dessa har inte förvaltats utan snarare missköts under de socialdemokratiska regeringarna. Kvalificerad yrkesutbildning, KY, har inneburit ett steg i rätt riktning men har inte fått tillräckligt genomslag, eftersom den inte fått de rätta förutsättningarna. Regeringen har skapat en utbildningsform som är otydlig och splittrad och som knappast kan jämföras med den reguljära högskolan.

Vi föreslår en ny enhetlig utbildningsform av hög kvalitet som benämns yrkeshögskola. Den ska fungera som en paraplyorganisation, där de olika

Fel! Okänt namn på

aktörerna samverkar, men ändå behåller sin egenart. Redan idag finns kommunala paraplyorganisationer för KY-utbildningar som kallas yrkeshögskolor. Parallellt med dessa "yrkeshögskolor" har regeringen gett tre högskolor i uppdrag att organisera yrkeshögskoleutbildning. Det bör rimligen vara så att begreppet yrkeshögskola endast betyder en sak. Eftersom begreppsförvirring inträtt, finns ytterligare skäl för att termen yrkeshögskola bör användas som samlande begrepp. Dagens KY blir därmed en del av den nya yrkeshögskolan. De goda erfarenheter som finns därifrån, bland annat av samverkan med näringslivet, måste tas tillvara.

Ytterligare en poäng med den yrkeshögskola vi föreslår är att det blir ett enhetligt system för bedömning och examination. I dagens splittrade modell med olika KY så kan det finnas problem med att exempelvis få en jämförbarhet mellan olika utbildare. Det problemet undanröjs med införandet av yrkeshögskolan. Det är viktigt att det finns goda möjligheter att växla mellan olika former av utbildning på samma sätt som sker i högskolan idag. Vi utvecklar våra tankar i en särskild motion om yrkeshögskola.

9 Folkbildning

Folkbildningen är en unik utbildningsform vars roll inom det livslånga lärandet inte får underskattas. För många som har haft det svårt i den vanliga skolan har folkhögskolornas fria pedagogiska former och metodik inneburit en ny chans, ofta med goda resultat för den enskilde. Totalt samlar folkhögskolorna runt 100 000 deltagare varje år och verksamheten är värd ett starkt stöd från samhället. Folkbildningen skapar möjligheter för människor att studera inom i stort sett vilket område som helst, vilket skiljer denna utbildningsform från den institutionella utbildningen. Folkbildningen har dessutom utarbetat goda möjligheter för funktionshindrade att få utbildning anpassad efter sina behov och folkbildningens kunnande på detta område borde tas tillvara bättre.

Regeringens politik det senaste året har inneburit nya problem för folkbildningen. Den 1 januari 2003 trädde ett nytt bidrag i kraft, rekryteringsbidraget, som kommunerna fördelar. Folkbildningen ligger inte under någon kommunförvaltning och har ofta elever från hela regioner eller till och med är riksrekryterande. Dessutom ska Skolverket fördela medel för kompetensutveckling av lärare med inriktning på vuxenpedagogik och specialpedagogik. Eftersom folkbildningen inte tillhör Skolverkets ansvarsområde är det inte självklart att folkbildningen får del av dessa resurser heller. Detta måste regeringen beakta så att inte folkbildningen missgynnas.

Ett annat problem som också rör folkbildningen är examinationsrätten för alternativa utbildningsanordnare. Idag har de alternativa utbildningsanordnare som driver utbildning på grund- eller gymnasienivå inte rätt att sätta betyg på sina elever utan betygen måste sättas av en komvuxrektor. Skollagskommittén har föreslagit att enhetliga bestämmelser ska gälla även vuxenutbildningen. Lärare ska vid entreprenad få utföra den myndighetsutövning som hör till lärarens åligganden, till exempel betygsättning. Skollagskommitténs förslag

bereds i Regeringskansliet. Vi anser att det är orimligt att inte de utbildningsanordnare som planerar och genomför undervisningen också ges rätten att utdela betyg. För att öppna möjligheten för alternativa utbildningsanordnare att få betygsätta sina elever vill vi se ett utökat antal friskolor även inom vuxenutbildningen. Vi utvecklar våra tankar i en särskild motion om den ideella sektorn och folkbildningen.

10 Studiemedel

Den som står i begrepp att börja studera måste kunna planera sin ekonomi. Kraven på utbildning och kontinuerligt lärande, där den enskilde uppmuntras till återkommande studier, ställer stora krav på studiefinansieringssystemen. Det är nödvändigt att ett samlat grepp tas över hur människor i olika faser i livet ska kunna finansiera sina studier. Dagens system präglas av oklara gränsdragningar mellan arbetsmarknads- och utbildningspolitik, vilket drabbar den enskilde. Många, särskilt kvinnor, faller mellan stolarna när det gäller stöd till studier efter arbete och barnafödande. Kristdemokraterna vill se ett system som innebär att utbildningsplats och studiefinansiering följs åt. Det är viktigt att reglerna kring studiefinansiering är tydliga. Det gäller i frågan om hur stort bidrag den enskilde ska kunna få av staten, hur länge detta delas ut och vilka krav som ska vara kopplade till bidraget. Ett andra krav på finansieringssystemet är förutsägbarhet. De regler som gäller när den enskilde beslutar sig för att börja studera får inte kraftigt försämrats under studiernas gång. Vi utvecklar våra tankar i en särskild motion om studiestödet.

11 Höjd åldersgräns för studiemedel

För dem mellan 41 och 50 år finns en så kallad lånetrappa där den som fyller 41 år under kalenderåret kan låna i högst 220 veckor, och den som fyller 50 år kan låna i högst 40 veckor, det vill säga en nedtrappning med 20 veckor per år. Våren 2005 föreslog Socialdemokraterna höjda åldersgränser i både studiemedlet och rekryteringsbidraget till 54 år. Kristdemokraterna har tidigare krävt 55 år som åldersgräns. 55 år är en mer vedertagen åldersgräns då till exempel studiebidrag på utbildningar till bristyrken i dag beviljas till och med 55 års ålder. Kristdemokraterna inför en höjning av åldersgränsen från och med 1 januari 2006. Vi utvecklar våra tankar i vår motion om studiestödet.

12 Personligt kompetenssparande

Idag är det få människor med fast arbete som ser det som ekonomiskt möjligt att ta ledigt för studier. Ett personligt kompetenssparande skulle ge den en-

Fel! Okänt namn på

skilde möjlighet att ta större ansvar för sitt eget lärande. Det ligger naturligtvis i den enskilda människans intresse att finna utbildningar som efterfrågas på arbetsmarknaden. En del av dagens flaskhalsproblematik, det vill säga det faktum att vi trots hög arbetslöshet har skriande brist på visst yrkeskunnande, kan lösas genom införande av ett personligt kompetenssparande.

Varje år faller cirka 10 procent av antalet arbetstillfällen bort. Det är de okvalificerade jobben som försvinner först. Samtidigt tillkommer ungefär 10 procent nya jobb, men de kan endast sökas av nyutbildade som i sin tur uppgår till endast 2 till 3 procent av arbetsstyrkan, eftersom nya jobb ofta kräver ny kunskap. Problemet är således bristen på kunskaper som matchar den nya tekniken. När teknik byts ut blir kunskaper föråldrade, den som inte har uppdaterat sina kunskaper blir lätt den som får gå. Förutsättningarna för ett långt arbetsliv är återkommande utbildning.

Vi anser att personligt kompetenssparande är en uthållig finansieringsväg som möjliggör lärande under hela livet och som bör införas så snart som möjligt. Grundtanken med personligt kompetenssparande är att både arbetsgivare och arbetstagare betalar en del av löneökningstrymmet till ett utbildningskonto som disponeras av arbetstagaren. Arbetstagaren tar med sig kontot vid byte av arbetsgivare. Medel som ej används för studier förstärker pensionen. Detta skulle möjliggöra återkommande kompletterande utbildning som många idag inte har råd med. Vi utvecklar våra tankar i vår motion om arbetsmarknad och arbetsliv.

Stockholm den 4 oktober 2005

Torsten Lindström (kd)

Inger Davidson (kd)

Dan Kihlström (kd)

Ulrik Lindgren (kd)

Rosita Runegrund (kd)

Gunilla Tjernberg (kd)

Sven Brus (kd)

Kenneth Lantz (kd)

Chatrine Pålsson (kd)

Olle Sandahl (kd)